

Tentoonstelling Gobelijns versus Panamarenko
Educatieve map

Inhoud

I. Brief aan de leerkracht

II. Wat is kunst?

0. Inleiding
1. Wie is Panamarenko?
2. Wie is Jef Nys?
3. Een emmer vol dromen
 - De Straalvogel van Jef Nys
 - De prototypes van Panamarenko
 - Invloeden of beïnvloeding
 - Van Straalvogel tot Vliegmachine: Jef Nys inspireert Panamarenko
 - Van Prova Car tot Grasmobiel: Panamarenko inspireert Jef Nys
 - De Plastieken Walvis: wederzijdse beïnvloeding
 - Wat is kunst?

III. Opdrachten

1. Basisonderwijs
 - A. Tijdens het bezoek aan de tentoonstelling
 - a) Zoekopdrachten
 - b) Doe-opdrachten
 - B. In de klas
 - a) Vragen bij de tekst
 - b) Andere opdrachten
 - c) Verdere suggesties
2. Secundair onderwijs
 - A. Tijdens het bezoek aan de tentoonstelling
 - a) Zoekopdrachten
 - b) Doe-opdrachten
 - B. In de klas
 - a) Vragen bij de tekst
 - b) Andere opdrachten
 - c) Verdere suggesties

IV. Bijlagen

1. Zoekopdracht (basisonderwijs): tentoonstelling Panamarenko versus Gobelijn
2. Zoekopdracht (secundair onderwijs): tentoonstelling Panamarenko versus Gobelijn
3. Klasopdracht (basisonderwijs): vragen bij 'Een emmer vol dromen'
4. Klasopdracht (secundair onderwijs): vragen bij 'Een emmer vol dromen'
5. Illustraties

I. Aan de leerkracht

Geachte leerkracht,

De tentoonstelling Gobelijn vs. Panamarenko werd in 2005 geconcipieerd door Strip Turnhout naar aanleiding van de 75ste verjaardag van Jef Nys. De tentoonstelling stelt dat Jef Nys en Panamarenko elkaar al hun hele carrière lang wederzijds beïnvloeden en staft die bewering met frappante voorbeelden. In deze map, die de tentoonstelling begeleidt, vindt u materiaal om, vertrekkend van dat uitgangspunt, met uw leerlingen aan de slag te gaan. Naast een biografie van Jef Nys en Panamarenko, krijgt u ook de (vereenvoudigde) tekst van het artikel uit Knack dat de aanleiding vormde voor deze tentoonstelling. Verder bevat deze map een aantal opdrachten die aangepast zijn aan de leeftijd en de interessesfeer van uw leerlingen. Er zijn vragen en opdrachten die bestemd zijn voor het lager onderwijs en er zijn er specifiek voor het secundair onderwijs, maar niemand belet u leentjebuurtje spelen of nog andere opdrachten te bedenken. We hopen dat ons aanbod u kan inspireren.

In de basisschool kan deze map misschien inspiratie bieden voor een al dan niet grootschalig project. Voor het secundair onderwijs zijn er raakpunten met de vakken plastische opvoeding, PAV, technologie, wiskunde, en esthetica. Daarnaast kunnen de tentoonstelling en de bijhorende activiteiten perfect worden ingepast in een GWP of gebruikt worden om het nieuwe verschijnsel 'vrije ruimte' te helpen opvullen. In de opdrachten komen verscheidene vakoverschrijdende eindtermen (leren leren, sociale vaardigheid, milieu-educatie, muzisch-creatieve vorming, opvoeding tot burgerzin en technologische vorming) aan bod.

De tentoonstelling is een goede gelegenheid om scholieren op een speelse manier kennis te laten maken met kunst en de kunstwereld, maar ook om de wat ondergewaardeerde expressievorm 'stripverhaal' te herwaarderen. Nooit had u zo'n goed excuus om in de klas met stripverhalen aan de slag te gaan!

De tentoonstelling kan worden opgevat als een provocatie, een aanzet tot een debat over *high* en *low culture*. Waarom beschouwt men het werk van een striptekenaar als Jef Nys als enkel geschikt voor kinderen, terwijl de even kinderlijke fantasie van Panamarenko als kunst voor volwassenen wordt bestempeld? Wat zijn Panamarenko's vliegende tuigen anders dan pogingen om het dagelijkse bestaan te ontvluchten? En is dat niet precies wat kinderen (en volwassenen) ook in strips als *Jommeke* zoeken?

We willen kunst veel toegankelijker maken voor leerlingen; misschien wordt op deze manier hun nieuwsgierigheid wel geprikkeld zodat ze op zoek gaan naar andere, vertrouwde elementen in die op het eerste gezicht onbegrijpelijke wereld van de moderne kunst. Eens ze inzien dat een kunstenaar in wezen met hetzelfde bezig is als ieder van ons, zijn ze misschien sneller bereid de eigen taal van de kunstenaar te bestuderen. En wie weet wat ze allemaal aantreffen op die ontdekkingstocht? Tegelijk kan deze confrontatie tussen een striptekenaar en een kunstenaar hun kijk op stripverhalen verrijken.

De tentoonstelling wordt opgesteld in bibliotheken en biedt daardoor de gelegenheid om leerlingen te laten kennismaken met deze rijke bron van kennis en vermaak. Ze kunnen er op zoek gaan naar strips met kunstzinnige aspecten of, omgekeerd, naar kunstenaars die iets met strips hebben. Zo kunnen ze de bibliotheek beter leren kennen en er misschien meer ontdekken dan ze verwachtten, in weerwil van de moderne misvatting dat 'alles toch op internet staat'.

Wij hopen dat u in deze map iets van uw gading zal vinden zodat we enerzijds onze bijdrage kunnen leveren aan een paar leerrijke lessen, en anderzijds de strip en de moderne kunst op een aangename manier onder de aandacht kunnen brengen van uw leerlingen.

II. Wat is kunst?

0. Inleiding

In dit hoofdstuk stellen we Panamarenko en Jef Nys voor. Verder vindt u hier het artikel uit Knack dat de aanleiding vormde voor deze tentoonstelling. Stefan van den Broeck toont daarin met de nodige voorbeelden aan dat Panamarenko en Jef Nys elkaar wederzijds beïnvloed hebben gedurende hun lange carrière. Zo komt hij tot het besluit dat de strip als een volwaardige kunstvorm beschouwd moet worden.

1. Wie is Panamarenko?

Panamarenko werd in 1940 in Wilrijk geboren als Henri Van Herwegen. Zijn grootvader was architect en zijn vader elektrotechnisch ingenieur. Van 1955 tot 1960 studeerde hij aan de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen, waar hij zich in natuurwetenschappelijke en technische vraagstukken verdiepte.

In 1962 nam hij de naam Panamarenko aan, een samentrekking van Pan American Airlines and Company.

Aan het begin van de jaren vijftig verhuisde de

jonge kunstenaar naar de Biekorfstraat in de Antwerpse Seefhoek. Hij organiseerde halfweg de jaren zestig 'Happenings' in de omgeving van het Conscienceplein en hij gaf, amper vijfentwintig, het blad 'Happening News' uit.

Panamarenko was in de eerste plaats op zoek naar een manier om zich te 'amuseren met kunst'. Hij werd steeds meer een 'einzegänger' met meer interesse voor natuur, wetenschap en techniek dan voor kunst. Het 'knutselen en frutselen' aan motoren en elektronica bracht hem op het idee om de schoonheid van de techniek te tonen. Hij wou een indruk geven van de mogelijkheden die een combinatie van materialen en onderdelen biedt.

Aan het einde van de jaren zestig verhuisde Panamarenko tijdelijk naar de Beeldhouwersstraat aan het Antwerpse Zuid. Daar stelde hij zijn eerste vliegende constructies tentoon. Hij ontmoette er Joseph Beuys, die hem prompt uitnodigde voor een tentoonstelling in Düsseldorf, en begon er niet veel later aan de zeppelin *The Aeromodeller*. Het werk werd een van de iconen van zijn oeuvre. In het atelier van zijn ouderlijke woning, opnieuw in de Biekorfstraat dus, bedacht hij tijdens de jaren zeventig en tachtig allerlei ruimtetheorieën en bouwde hij tal van vliegende en varende constructies, al dan niet functionerend. Terwijl de binnen- en buitenlandse tentoonstellingen elkaar snel opvolgden, heerste er een controverse rond zijn status als kunstenaar: volgens sommigen was hij een visionair genie, volgens anderen een naïeve knutselaar.

Begin jaren negentig vond Panamarenko onderdak bij de Antwerpse galeriehouder Ronny Van de Velde, die zijn riante ruimte aan de IJzerenpoortkaai aan het Antwerpse Zuid ter beschikking stelde als atelier. Hij werkte er aan zijn duikboot *Nova Zemblaya*, de snelboot *Scotch Gambit*, het heffend platform *Bernouilli* en de vliegende schotel *Bing of the Ferro Lusto*, projecten waarvan de ontwerpstudies en tekeningen dateerden uit de jaren zeventig, maar die pas twintig jaar later als sculptuur werden gerealiseerd. In zijn atelier in Zwitserland, waar Panamarenko geregeld de zomermaanden doorbrengt, maakte hij onder meer een serie rugzakhelikopters, en de intelligente

want zelflerende kippen *Archaeopterix*. Hij ontving uitnodigingen voor eenmanstentoonstellingen in onder meer Parijs, Bazel, Londen, New York en Madrid, en eind 2001 werd in Borgerhout de 'Antwerpse Luchtschipbouw' geopend, een tentoonstellingsruimte voor zijn nieuwste werken.

Volledig onafhankelijk van bestaande theorieën of kunststromingen heeft Panamarenko een eigen wereld opgebouwd en nieuwe, eigenzinnige antwoorden gegeven op universele wetenschappelijke vragen. Door het samengaan van kunst en techniek wordt zijn oeuvre geregeld in verband gebracht met dat van bijvoorbeeld Leonardo da Vinci, Jean Tinguely of zelfs Jules Verne.

Panamarenko kan misschien nog het best omschreven worden als een ingenieur, dichter, natuurkundige en uitvinder die al meer dan dertig jaar een eigenzinnig onderzoek voert naar tal van aardse en buitenaardse vraagstukken. Hij onderzoekt niet alleen de ruimte, de zwaartekracht en andere mysteries; hij tracht ook even logische als doordachte oplossingen te formuleren. Zijn werk is dan ook het poëtische samengaan van artistiek vakmanschap en wetenschappelijk onderzoek. Het resultaat neemt uiteenlopende vormen aan zoals vliegende schotels, rugzakhelikopters, vliegende tapijten, zeppelins, zonneauto's, duikboten en prehistorische vogels. Stuk voor stuk spectaculaire constructies van vreemde schoonheid en naïeve speelsheid, maar ook van onopvallende doordachtheid. Panamarenko bewijst keer op keer dat wetenschap, kunst en techniek perfect kunnen samengaan.

(Gebaseerd op de biografie door Hans Willemsse op <http://www.pienternet.be/archief/nieuwsbrief/mei2003.html>)

2. Wie is Jef Nys?

Jef Nys werd op 30 januari 1927 geboren in Berchem. Op zijn zestiende ging hij naar de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen. De jonge Jef Nys bleek een natuurtalent te zijn. Toen het satirische weekblad 't Pallieterke hem als winnaar van een wedstrijd uitriep, ging zijn carrière als karikaturist, cartoonist en striptauteur definitief

van start. Zijn figuurlijke zoon, Jommeke, stelde hij op 30 oktober 1955 voor in 'Kerkelijk Leven' (ons Parochieblad) als *Het wekelijks avontuur van Jommeke*. Het eerste lange verhaal (later werd dit album nummer 1) verscheen vanaf november 1958 in de krant 'Het Volk' en in 't Kapoentje'. In die periode tekende Jef Nys ook ernstige en realistische verhalen. Halverwege de jaren zestig liep gedurende 11 albums de kinderreeks *Met Langteen en Schommelbuik voorwaarts* naast *Jommeke*, die steeds populairder werd. Behalve Jommeke heeft Jef Nys uiteraard nog heel wat andere figuren gecreëerd die doorheen de albums hun opwachting hebben gemaakt. Eind jaren zestig maakte hij een zijsprongetje naar de film: Jef Nys verfilmde zelf *De schat van de zeerover*, waarin vooral familieleden meespeelden. Na iets meer dan 40 jaar, en meer dan 45 miljoen verkochte albums, kreeg Jommeke in 1997 officiële erkenning in de vorm van een postzegel en een standbeeld in Middelkerke. Bij het verschijnen van album 200 gaf de Nationale Munt in 1998 een medaille uit. Aan de voorkant staan Jommeke, Flip en Filiberke afgebeeld, en op de keerzijde hun geestelijke vader. In 2005 kreeg Jef Nys een *Gouden Adhemar* voor zijn gehele carrière. Jommekes voortbestaan is intussen ook verzekerd. In het testament van Jef Nys is immers vastgelegd dat Jommeke, onder de strikte voorwaarden 'geen geweld, geen wapens, geen seks, geen drugs...', verder mag leven.

(overgenomen met kleine wijzigingen van http://nl.wikipedia.org/wiki/Jef_Nys)

3. Een emmer vol dromen

Over de Jef Nys in Panamarenko, en omgekeerd...

Door Stefan van den Broeck

De Straalvogel van Jef Nys

Eén van de meest tot de verbeelding sprekende albums van Jommeke was ongetwijfeld *De Straalvogel*. Jommeke laat er na een uitleg van het natuurkundige principe van 'actie en reactie' een emmer rijden, aangedreven door een straal water. Hoeveel jongetjes zijn na het lezen van dat verhaal niet zelf met een emmer aan de slag gegaan? Dat die emmer niet wou rijden was waarschijnlijk voor velen onbegrijpelijk, vooral omdat de uitleg van Jommeke over kracht en tegenkracht wetenschappelijk juist is.

Het moet dan ook mogelijk zijn een emmer door een waterstraal te laten aandrijven; het komt er alleen op aan de druk van het water groot genoeg te maken om het gewicht van de emmer te verplaatsen. Een emmer is gewoon te zwaar voor de kracht die het naar buiten stromende water kan ontwikkelen, vandaar de compressor die Jommeke gebruikt om de Straalvogel aan te drijven. Was Jef Nys een geniale uitvinder? Kon de straalvogel echt vliegen? Helaas, elke natuurkundige kan je uitleggen waarom de Straalvogel – zoals door Nys bedacht - nooit kan vliegen. De lepel achter de straalpijp vangt het water op, en op die wijze ontstaat er een kracht die even groot is als de kracht die de Straalvogel voortstuwt, maar dan in de tegengestelde richting. De krachten zijn dus opnieuw in evenwicht en er is geen beweging.

Die uitleg suggereert wel dat het enige wat nodig is om de Straalvogel operationeel te maken een paar vegen met een vlakgum zijn. Weg met die 'lepel' en het tuig kan – in theorie – perfect vliegen. Of toch tenminste rijden. Natuurlijk moet er eerst nog een oplossing gevonden worden voor het wegstromen van het water, maar met wat denkwerk... Zo laat de Straalvogel al generaties ingenieurtjes in spe dromen. Het idee dat het *zou kunnen* werken, als er maar een juiste, ongrijpbare balans werd gevonden, laat hen niet los. En vervolgens nemen ze zich voor hun hele leven te zoeken naar die balans. Het is in die gedrevenheid, in dat zoeken dat wetenschap en kunst elkaar vinden.

De prototypes van Panamarenko

Hetzelfde effect hebben de werken van de Antwerpse kunstenaar Panamarenko. Zijn vliegende schotels, duikboten, wagens en dergelijke laten ons dromen van een ontsnapping uit de grauwe werkelijkheid naar een buitenaards universum of een paradijs twintigduizend mijl onder de zee. We willen in onze door gratis energie aangedreven auto stappen en vertrekken, en blijven vertrekken. Net als bij de Straalvogel is er nog altijd een verschil tussen droom en werkelijkheid: de schotels vliegen niet echt (hoog), de duikboten duiken niet (diep), de wagens rijden niet (ver of snel). Maar de achterliggende 'wetenschappelijke theorie' klinkt zo overtuigend, zo juist, dat we geloven dat het *zou kunnen* werken, dat het slechts afhangt van enkele details, of van wat meer geld of beter materiaal. Panamarenko's 'mislukkingen' doden nooit de droom, omdat ze eerste, nog te perfectioneren prototypes lijken, die wij, toeschouwers, onmiddellijk in ons hoofd proberen te verbeteren.

Invloeden of beïnvloeding?

Als we het werk van beide 'kunstenaars' bekijken, vallen er wel meer gelijkenissen op. Zozeer zelfs dat de indruk ontstaat dat Panamarenko één van die vele jongetjes geweest moet zijn die gefascineerd naar Jommekes rijdende emmer hebben gestaard. Als je de data naast elkaar legt, is dat alvast mogelijk. *Jommeke* verscheen voor het eerst in 1955, toen Panamarenko 15 jaar oud was. *De Straalvogel* zelf dateert van 1962. Gezien Panamarenko's 'kinderlijke' fantasie, is het goed mogelijk dat hij ook op 22-jarige leeftijd – hij zat toen in het leger: afleiding zal meer dan welkom geweest zijn – nog geboeid was door de 'uitvinding' van Jommeke. Het is goed mogelijk dat de Straalvogel de jonge student van de Kunstacademie in Antwerpen eindelijk gaf wat hij nog niet op de schoolbanken had gevonden: een onderwerp. Van het jaar 1962 dateert ook het pseudoniem Panamarenko, een samentrekking van Pan American Airlines and Company. Toeval?

Van Straalvogel tot Vliegmachine: Jef Nys inspireert Panamarenko

Vijf jaar na het verschijnen van *De Straalvogel* bouwt Panamarenko zijn eerste *Vliegmachine*, die hij in 1968 op uitnodiging van de wereldberoemde Duitse kunstenaar Joseph Beuys tentoonstelt in Düsseldorf. De vele versies die zouden volgen, al dan niet voorzien van alle mogelijke propellers en vleugels, monden uit in de *V1 Barada Jet* uit 1991. Een meesterlijke samenvatting van de invloeden uit Panamarenko's jeugd: de oorlog, de technologie (via het beroep van zijn vader, een ingenieur) en... *Jommeke*. De gelijkenis met de Straalvogel is opvallend, de verwijzing naar de V1 enkel een volwassen camouflage.

FlugZeug (1968)

V1 Barada Jet (1991)

De Straalvogel is niet het enige bedenkfel van Jef Nys dat invloed heeft uitgeoefend op Panamarenko. Al in 1961, in *De ooievaar van Begonia*, vindt professor Gobelijn een vliegend tuig uit dat zal evolueren tot de beroemde vliegende bol waarmee de professor in 1967 door het album *In Pimpeltjesland* vliegt. Het heeft er alle schijn van dat dit apparaat veel indruk heeft gemaakt op Panamarenko. Maar het zou toch nog tot 1999 duren voor hij met een getrouwe kopie op de proppen zou komen: de *Bing of the Ferro Lustrro*, in 2003 geperfectioneerd tot de *Bing II*.

Bing of the Ferro Lustrro 1999

Bing II 2003

In Pimpeltjesland (1967)

Van Prova Car tot Grasmobiel: Panamarenko inspireert Jef Nys

Bovendien lijkt het erop dat de invloed wederzijds was. In 1967 pakte Panamarenko uit met zijn eerste *Prova Car*, een ontwerp waaraan hij zou blijven sleutelen tot 1994. Is het toeval dat Jef Nys enkele jaren na de eerste *Prova Car* op de proppen komt met zijn *Grasmobiel* (1974), een uitvinding die hij op het laatste prentje van het album verbetert tot een futuristische auto die erg lijkt op Panamarenko's prototype?

Prova Car 1967

Grasmobiel 1 (1974)

Grasmobiel 2 (1974)

In 1981 laat Nys in het album *De Sidderplanten* een soortgelijk voertuig aandrijven door elektriciteit opwekkende planten. Eenzelfde spel met alternatieve energievormen voor auto's vinden we bij Panamarenko in zijn Thermo Photovoltaic Energy Converter van 2001.

De Sidderplanten (1981)

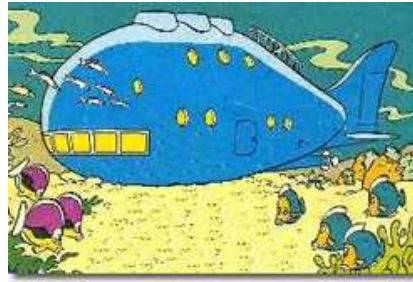
Thermo Photovoltaic Energy Converter 2001

De Plastieken Walvis: wederzijdse beïnvloeding

Een nog duidelijker voorbeeld van wederzijdse beïnvloeding zien we in 1967, wanneer Panamarenko zijn *Walvis* presenteert. Jef Nys verbond dat concept met zijn fascinatie voor futuristische vervoermiddelen en zo ontstond in 1972 de beroemde Plastieken Walvis. Jaren later zou Panamarenko de handschoen weer opnemen als hij een duikboot bouwt om naar Spitsbergen te varen. De *Panama Novaya Zemblaya* uit 1996 lijkt qua vorm alweer zeer goed op de blauwe duikboot van professor Gobelijn.

Walvis (1967)

De Plastieken Walvis (1972)

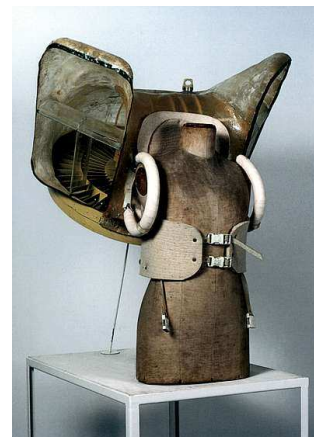
Panama Novaya
Zemblaya (1996)

Jef Nys maakt hier een beeld van Panamarenko nog typerender Panamarenko (van dode Walvis naar Walvisduikboot), wat Panamarenko dan weer prikkelt om nog een stap verder te gaan.

Het valt op dat beide artiesten elkaar ook op latere leeftijd blijven volgen en beïnvloeden. Zo zien we op de kافت van het in 2004 jaar verschenen album *Het brein van Gobelijn* een man wegvliegen met behulp van een soort aandrijfkrak in de vorm van een rugzak. Het is meer dan waarschijnlijk dat Jef Nys zich voor deze vondst liet inspireren door Panamarenko's *Mock up* uit 1985, een bijna identiek apparaat. Op diezelfde kافت zien we nog twee andere erg Panamarenko-achtige bouwsels afgebeeld. Wil Jef Nys Panamarenko uitdagen om met iets soortgelijks op de proppen te komen? Een duidelijker voorbeeld van een dialoog tussen kunstenaars is alleszins moeilijk te vinden.

Het brein van Gobelijn (2004)

Mock up (1985)

Ook van dat jaar dateert Panamarenko's robot met geledede benen getiteld *Arlikoop*. Kenners van Jommeke denken dan onmiddellijk aan de man met de harmonicabenen en zijn neef met de harmonica-armen uit het album *Het verkeerde land* uit 1965. Of hoe een beeld bijna veertig jaar nadat het voor het eerst opduikt het gevoelige brein van een kunstenaar nog kan beïnvloeden. Opmerkelijk is bovendien dat Panamarenko het idee van Jef Nys niet alleen overneemt, maar dat hij zijn robot ook eigenhandig neerzet op de magnetische noordpool, net zoals Jef Nys' verkeerde land, een wereld waar de 'normale' mens niet

thuishoort. Zo geven beide artiesten elk op hun terrein een heel eigen invulling aan het begrip 'vervreemding'; het gevoel dat we niet thuishoren op de plek waar we ons bevinden.

Arlikoop 2004

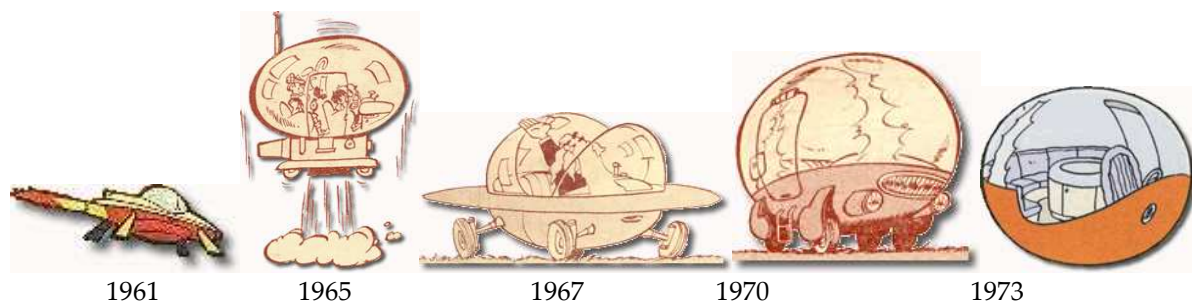

Het verkeerde land 1965

Wat is kunst?

Kortom, wie het werk van Panamarenko met dat van Jef Nys vergelijkt, kan niet anders dan getroffen worden door de opvallende gelijkenissen. Wat Panamarenko doet voor 'volwassenen', - onze inwendige 'kleine professor' aan het dromen brengen - doet Jef Nys voor 'kinderen'. Maar is een verschillend doelpubliek geen al te klein argument om de ene een internationaal gewaardeerd kunstenaar te noemen, en de ander 'maar' een striptekenaar? Meer nog: vormt de 'negende kunst' van Jef Nys niet juist het belangrijkste onderdeel van de 'kunst' van Panamarenko? Dat Panamarenko zijn ontwerpen ook echt bouwt, onderscheidt hem misschien wel van al die andere jongetjes die ooit gefascineerd naar Jommekes rijdende emmer hebben gestaard, maar het is niet wat hem tot kunstenaar maakt. Het *bouwen* van een vliegtuig kan je aan gewone werklui overlaten, daar is geen artistieke inspiratie voor nodig. Net als bij een architect zit de kunst in het idee, vastgelegd in een ontwerp. De kunstwerken van Panamarenko beginnen niet alleen als een schets, een prent, een diagram - een tekening, dus het terrein van Jef Nys - neen, de tekening, de blauwdruk *is* het kunstwerk.

Ook blijft Jef Nys, in een vreemde soort competitie met zijn zielsverwant, voortdurend aan zijn 'ontwerpen' sleutelen. Zie bijvoorbeeld de parallel tussen hoe Panamarenko zijn vliegtuigen steeds verder perfectioneert, en de evolutie van professor Gobelijns Vliegende Bol.

Is deze 'artistieke symbiose' tussen beiden dan niet het grote argument om het onderscheid tussen de zogenaamde negende kunst en de acht andere eindelijk op te heffen, en de strip in het algemeen, en die van Jef Nys in het bijzonder, eindelijk te erkennen als volwaardige kunst? Of zullen we het werk van Panamarenko voortaan bestempelen als 'kinderspel'?

III. Opdrachten

1. Opdrachten voor het basisonderwijs

A. Tijdens het bezoek aan de tentoonstelling:

a) Zoekopdracht.

Zoek in de tentoonstelling naar het antwoord op volgende vragen (zie bijlage 1)

b) Doe-opdrachten.

1. Zoek in de bibliotheek naar andere strips waarin verzonden voertuigen worden afgebeeld. Schrijf de naam van de reeks, het album en eventueel het voertuig op. Deel ze in in vliegende, rijdende en varende tuigen. Breng ze, als dat kan, in verband met de kunstwerken van Panamarenko die je op deze tentoonstelling vindt.
2. Ga in de afdeling 'kunst' van de bibliotheek op zoek naar andere kunstenaars die machines ontw(i)erpen/bouw(d)en. Schrijf de naam van de kunstenaar en het kunstwerk op.
3. Maak een mooie tekening van de grasmobiel op de tentoonstelling.
4. Zoek op in een Engels woordenboek wat 'Thermo Photovoltaic energy converter' betekent.
5. Onze levensgrote grasmobiel heeft geen motor. Teken een model van een motor die werkt op gras. Laat je fantasie de vrije loop.
6. Dit is een tentoonstelling zonder kunstwerken. Maak de kunstwerken zelf a.d.h.v. de uitknipbladen die je bij elke plaat aantreft. Knutsel Gobelijns uitvindingen en Panamarenko's kunstwerken zelf ineen. Kleur ze naar je eigen smaak, vul je naam en de naam van je school in, en zet ze op de plankjes bij de platen. Je mag de uitknipbladen natuurlijk ook meenemen naar de klas of naar huis.

B. Klasopdrachten

a) Vragen bij de tekst 'Een emmer vol dromen'

Zie bijlage 3

b) Andere opdrachten

1. Zoek op internet afbeeldingen van de in de tentoonstelling genoemde kunstwerken van Panamarenko. Zoek ook op waar (in welk museum) ze zich bevinden. Zoek afbeeldingen van de uitvindingen van Gobelijn die je op de tentoonstelling zag, en zoek uit in welk album ze voor het eerst voorkomen. Tip voor de leraar: tik de naam Panamarenko in in de Google zoekmachine en klik op 'afbeeldingen'. Je vindt alle informatie over Gobelijn op de site:
<http://users.skynet.be/ictzone/jommeke/opstart/>
2. Zoek op internet of in de bibliotheek naar afbeeldingen van de tuigen van andere striptekenaars en kunstenaars die je tijdens het bezoek aan de tentoonstelling en de bibliotheek hebt gevonden. Tracht ook meer te weten te komen over deze kunstenaars en eventueel wat ze met hun werk willen vertellen.
3. Kies uit de gevonden afbeeldingen je favoriete tuig – van een striptekenaar of van een kunstenaar - en probeer op te schrijven waarom je het hebt gekozen. Waar doet het je aan denken? Wat vind je er mooi aan?
4. Maak een collage met de gevonden afbeeldingen uit strips en/of van kunstenaars.
5. Maak een eigen tentoonstelling zoals die over Gobelijn en Panamarenko, maar dan met andere strips en kunstenaars.
6. Teken een (kort) stripverhaal (van Jommeke, of een eigen strip) met/over een zelfbedachte uitvinding.

7. Kies met de klas een uitvinding van Professor Gobelijn en/of Panamarenko en maak er een levensgroot model van. Beslis samen hoe je te werk gaat: moet er eerst een plan getekend worden? Hoe groot moet het worden? Welk materiaal gebruik je (papier maché, hout, lego, papier en karton, ijzerdraad en stof, afvalmateriaal,...)? Wanneer moet het klaar zijn? Verdeel de taken.
8. Verzin zelf een eigen vliegend, varend of rijdend tuig: laat je inspireren door Jommeke en door Panamarenko. Maak er een tekening of schilderij van. Maak er een wedstrijd van: kies met de klas het leukste ontwerp en probeer het ook echt te maken. Kies daarvoor samen het geschikte materiaal.
9. Lees de tekst die de leraar je geeft, en beantwoord de vragen op het bijgevoegde blad. (zie bijlage 3)

c) Verdere suggesties

1. Welke 'uitvindingen' vind je de mooiste: die van Gobelijn of die van Panamarenko? Waarom?
2. Hou een spreekbeurt over je favoriete Jommeke-album.
3. Jef Nys en Panamarenko ontkennen dat ze door elkaar zijn beïnvloed. Hoe zou je de gelijkenis tussen het werk van beide 'kunstenaars' dan kunnen verklaren?
4. Bespreek gelijkenissen en verschillen tussen de voertuigen uit strips die je in de bibliotheek hebt gevonden. Welke zijn realistischer en welke fantastischer? Is er een verband met het decor waarin de strip zich afspeelt?
5. Bewijs dat zowel Panamarenko als Jef Nys zich in hun werk ook bezighouden met actuele (wereld)problemen.
6. Vind je dat Jef Nys evenveel kunstenaar is als Panamarenko? Waarom (niet)?
7. Werken van Panamarenko vind je in het MUHKA (MUuseum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen) en het SMAK (Stedelijk Museum voor Actuele Kunst) in Gent. Misschien een idee voor een uitstap om een beter beeld te krijgen van Panamarenko?

2. Opdrachten voor het secundair onderwijs

A. Tijdens het bezoek aan de tentoonstelling

a) Zoekopdrachten

Zoek in de tentoonstelling naar het antwoord op de vragen op het bijgevoegde vragenblad (zie bijlage 2)

b) Doe-opdrachten

1. Zoek in de bibliotheek naar andere strips waarin verzonden voertuigen worden afgebeeld. Schrijf de naam van de reeks, het album en eventueel het voertuig op. Deel ze in in vliegende, rijdende en varende tuigen. Breng ze, als dat kan, in verband met de kunstwerken van Panamarenko die je op deze tentoonstelling aantreft.
2. Ga in de afdeling 'kunst' van de bibliotheek op zoek naar andere kunstenaars die machines ontw(i)erpen/bouw(d)en. Schrijf de naam van de kunstenaar en het kunstwerk op.
3. Maak een mooie tekening van de grasmobiel op de tentoonstelling.
4. Zoek in de bibliotheek op wie Jozef Beuys was.
5. Zoek op in een Engels woordenboek wat 'Thermo Photovoltaic energy converter' betekent.
6. Dit is een tentoonstelling zonder kunstwerken. Maak de kunstwerken zelf a.d.h.v. de uitknipbladen die je bij elke plaat aantreft. Knutsel Gobelijns uitvindingen en Panamarenko's kunstwerken zelf ineen. Kleur ze naar je eigen smaak, vul je naam en de naam van je school in, en zet ze op de plankjes bij de platen. Je mag de uitknipbladen natuurlijk ook meenemen naar de klas of naar huis.

B. In de klas

a) Vragen bij de tekst

Zie Bijlage 4

b) Andere opdrachten

1. Zoek op het internet afbeeldingen van de in de tentoonstelling genoemde kunstwerken van Panamarenko. Zoek op waar (in welk museum) ze zich bevinden. Zoek ook afbeeldingen van de uitvindingen van Gobelijn die je op de tentoonstelling zag, en zoek in welk album ze voor het eerst voorkomen.
2. Zoek op internet of in de bibliotheek naar afbeeldingen van de tuigen van andere striptekenaars en kunstenaars die je tijdens het bezoek aan de tentoonstelling en de bibliotheek hebt gevonden. Tracht ook meer te weten te komen over deze kunstenaars en eventueel wat ze met hun werk willen vertellen.
3. Kies uit de gevonden afbeeldingen je favoriete tuig – van een striptekenaar of van een kunstenaar - en probeer op te schrijven waarom je het hebt gekozen. Waar doet het je aan denken? Wat vind je er mooi aan?
4. Maak een collage met de gevonden afbeeldingen uit strips en/of van kunstenaars.
5. Maak een eigen tentoonstelling zoals die over Gobelijn en Panamarenko, maar dan met andere strips en kunstenaars.
6. Teken een (kort) stripverhaal (van Jommeke, of een eigen strip) met/over een zelfbedachte uitvinding.
7. Kies met de klas een uitvinding van Professor Gobelijn en/of Panamarenko en maak er een levensgroot model van. Beslis samen hoe je te werk gaat: moet er eerst een plan getekend worden? Hoe groot moet het worden? Welk materiaal gebruik je (papier maché, hout, lego, papier en karton, ijzerdraad en stof, afvalmateriaal,...)? Wanneer moet het klaar zijn? Verdeel de taken.

8. Verzin zelf een eigen vliegend, varend of rijdend tuig: laat je inspireren door Jommeke en Panamarenko. Maak er een tekening of schilderij van. Maak er een wedstrijd van: kies met de klas het leukste ontwerp en probeer het ook echt te maken. Kies daarvoor samen het geschikte materiaal.
9. Lees de tekst die de leraar je geeft, en beantwoord de vragen op het bijgevoegde blad. (zie bijlage 4)

c) Verdere suggesties

1. Jef Nys en Panamarenko ontkennen dat ze door elkaar zijn beïnvloed. Hoe zou je de gelijkenis tussen het werk van beide 'kunstenaars' dan kunnen verklaren?
2. Bespreek gelijkenissen en verschillen tussen de voertuigen uit strips die je in de bibliotheek hebt gevonden. Welke zijn realistischer en welke fantastischer? Is er een verband met het decor waarin de strip zich afspeelt?
3. Bewijs dat zowel Panamarenko als Jef Nys zich in hun werk ook bezighouden met actuele (wereld)problemen.
4. Vind je dat Jef Nys evenveel kunstenaar is als Panamarenko? Waarom (niet)?
5. Werken van Panamarenko vind je in het MUHKA (MUuseum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen) en het SMAK (Stedelijk Museum voor Actuele Kunst) in Gent. Misschien een idee voor een uitstap om een beter beeld te krijgen van Panamarenko?
6. Zoek in de biografieën van beide kunstenaars extra argumenten om de stelling van het artikel te staven. Wie geloof je: de kunstenaars of het artikel? Waarom? Als leerlingen de stelling van de tentoonstelling geloven, kan de leerkracht overwegen hen te vertellen dat het verband geheel is verzonnen. Een goed uitgangspunt voor een discussie over het verschil tussen waarschijnlijkheid en waarheid, of over hoe simpel het is mensen van iets te overtuigen en de gevaren die dat met zich meebrengt en over hoe men zich tegen dit soort 'misleiding' kan wapenen.
7. Welke problemen zouden opgelost moeten worden om de Grasmobiel ook echt te laten rijden? Zoek extra informatie of vraag je leraar fysica en/of scheikunde om uitleg.
8. Welke kunstenaar die momenteel in de belangstelling staat dankzij een succesvol, verfilmd boek, ontwierp ook vliegende tuigen? Kan je gelijkenissen vinden tussen zijn ontwerpen en die van Panamarenko?

IV. Bijlagen

1. Zoekopdracht (basisonderwijs): tentoonstelling Panamarenko versus Gobelijn

Naam:.....

Datum:.....

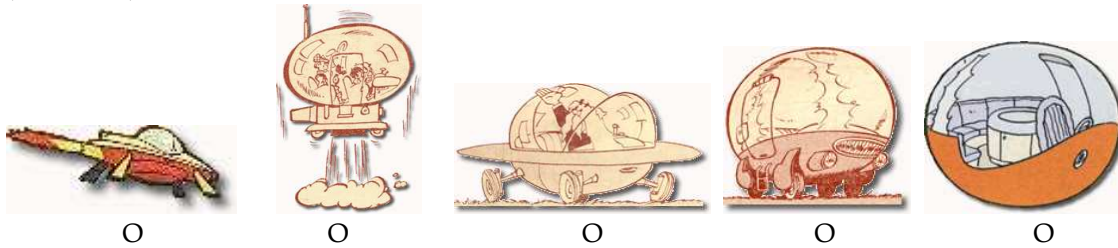
Klas:.....

Zoek in de tentoonstelling naar het antwoord op volgende vragen:

1. Welke van de twee kunstenaars verzoon als eerste een vliegend tuig en hoe heet dat?

.....

2. Welk tuig van professor Gobelijn lijkt het meest op de Bing of the Ferro Lustro van Panamarenko? (Kruis aan)

3. Welk voertuig bedacht Gobelijn eerst: de Grasmobiel of de Sidderplantenwagen?

.....

4. Leg uit wat volgens de tentoonstelling de kunstwerken Walvis en Panama Novaya Zemblaya en de Plastieken Walvis met elkaar te maken hebben.

.....
.....
.....

5. Uit welk Jommeke-album haalde Panamarenko het idee voor zijn 'Arlikoop'?

.....

6. Twee apparaten uit Jommeke-albums lijken erg op de 'Mock Up' van Panamarenko. Welk apparaat lijkt er volgens jou het meest op? Geef de naam van het album.

.....

2. Zoekopdracht (secundair onderwijs): tentoonstelling Panamarenko vs Gobelijn

Naam:.....

Datum:.....

Klas:.....

Zoek in de tentoonstelling naar het antwoord op volgende vragen:

1. Zoek het Gobelijntuig dat bij de volgende kunstwerken van Panamarenko past:

Panama Novaya Zemblaya - Barada Jet - Mock Up - Prova car - Bing II

2. Ga op zoek naar een bewijs dat Panamarenko Jef Nys heeft beïnvloed in plaats van omgekeerd. Denk eerst na hoe je dat zou kunnen bewijzen.

.....
.....
.....

3. Bekijk aandachtig de derde plaat met de Prova Car en de Thermo Photovoltaic Energy Converter van Panamarenko, en de Grasmobiel en de Sidderplantenwagen van Jef Nys. Welk kunstwerk verwijst naar welke strip? Verliep de beïnvloeding telkens in dezelfde richting? Leg uit.

.....
.....
.....

4. Tussen welke hier vergeleken werken van beide kunstenaars zitten het meeste jaren?

.....

5. Op plaat 2 staat een fout: Het bovenste prentje komt niet uit het album dat eronder in kleine letters staat vermeld. Zoek in de bibliotheek uit welk Jommeke-album dit prentje komt. Kies uit:

De Ooievaar van Begonia - De verloren zoon - In Pimpeltjesland - De schat van de Inca.

6. Wat kan je afleiden op de tekst onder P.S. op de laatste plaat van de tentoonstelling?

.....
.....
.....

3. *Klasopdracht (basisonderwijs): vragen bij 'Een emmer vol dromen'*

Naam:.....
Klas:.....

Datum:.....

Zoek het antwoord op volgende vragen in de tekst 'Een emmer vol dromen':

1. Waarom kan Jommekes Straalvogel nooit echt vliegen?

.....

2. Hoe heet de kunstenaar wiens werk hier met de uitvindingen van professor Gobelijn wordt vergeleken?

.....

3. In de tekst wordt beweerd dat de V1 Barada Jet een soort nabootsing is van de Straalvogel. Hoe wordt dat aannemelijk gemaakt?

.....

4. Is de Bing of the Ferro Lustro een nabootsing van de Vliegende Bol van Professor Gobelijn? Leg uit.

.....

5. Geef een bewijs dat Jef Nys soms ook afkeek van Panamarenko.

.....

6. Wat is het grote verschil tussen de *Walvis* en de *Panama Novaya Zemblaya*, en wat heeft Gobelijns *Plastieken Walvis* daarmee te maken?

.....

7. Maken de twee kunstenaars echte kopieën van elkaars bedenksels? Kan je dan van plagiaat spreken? (zoek dit woord op als je het niet begrijpt)

.....

4. *Klasopdracht (secundair onderwijs): vragen bij 'Een emmer vol dromen'*

Naam:.....

Datum:.....

Klas:.....

Zoek het antwoord op volgende vragen in de tekst 'Een emmer vol dromen'

1. Leg uit waarom Jommekes Straalvogel nooit echt kan vliegen.

.....

2. Op welke fysische wet is Jommekes uitleg over de Straalvogel gebaseerd. Hoe luidt die wet?

.....

3. Welke argumenten geeft de auteur om aan te tonen dat bepaalde kunstwerken van Panamarenko gebaseerd zijn op tekeningen van Jef Nys? Wat vind je van deze argumenten? Houden ze steek?

.....

4. Geef een voorbeeld van invloed van Panamarenko op Jef Nys.

.....

5. Wat is het verband tussen *Walvis*, *Panama Novaya Zemblaya* en Gobelijns *Plastieken Walvis*?

.....

6. Hoe beargumenteert het artikel dat het werk van Jef Nys even veel artistieke waarde heeft als dat van Panamarenko?

.....

7. Kan je de hier met elkaar in verband gebrachte uitvindingen kopieën van elkaar noemen. Kan je spreken van plagiaat? Waarom wel/niet?

.....

5. Illustraties

Magazine Film
Illustrator et
2500 JOURNALISTES

15F

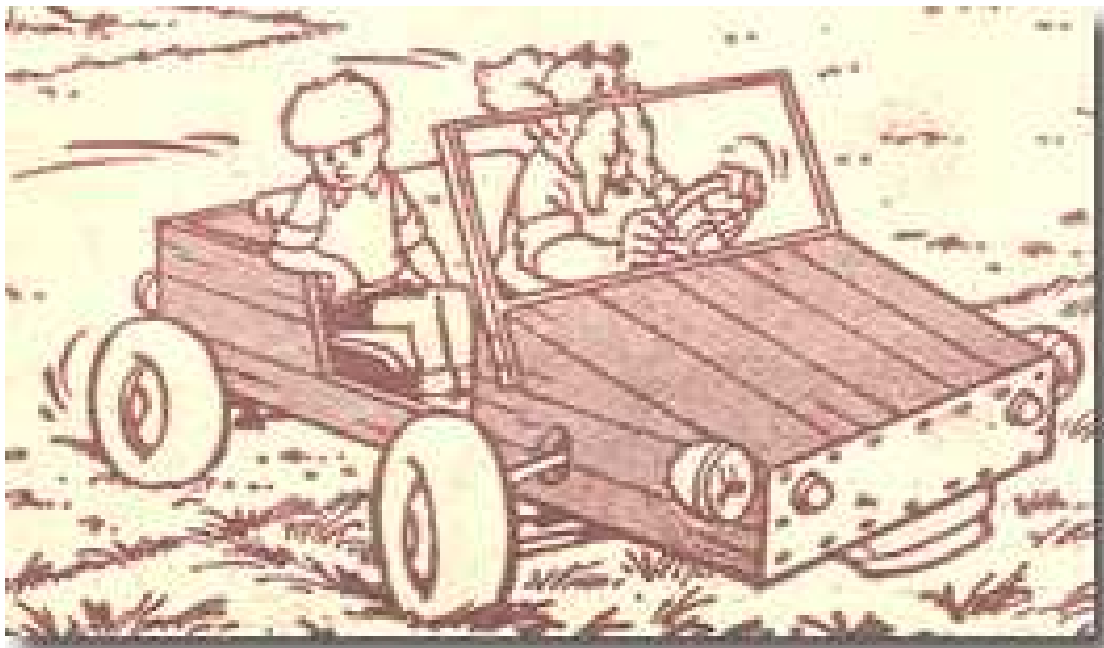
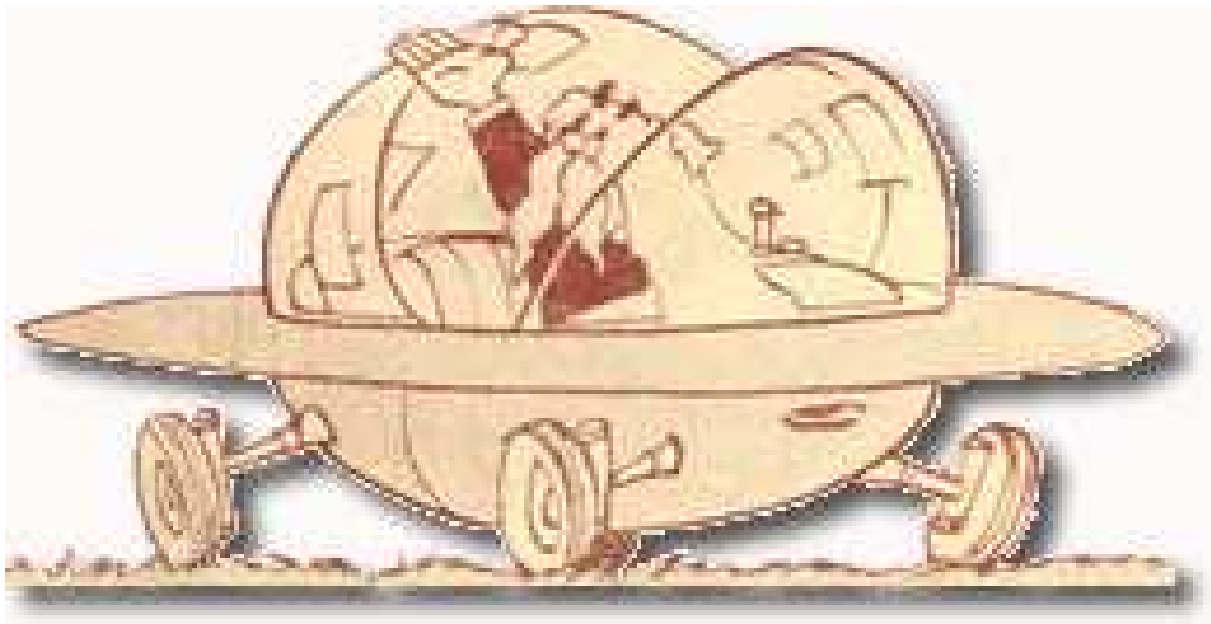
de BELEVENISSEN van JOMMEKE

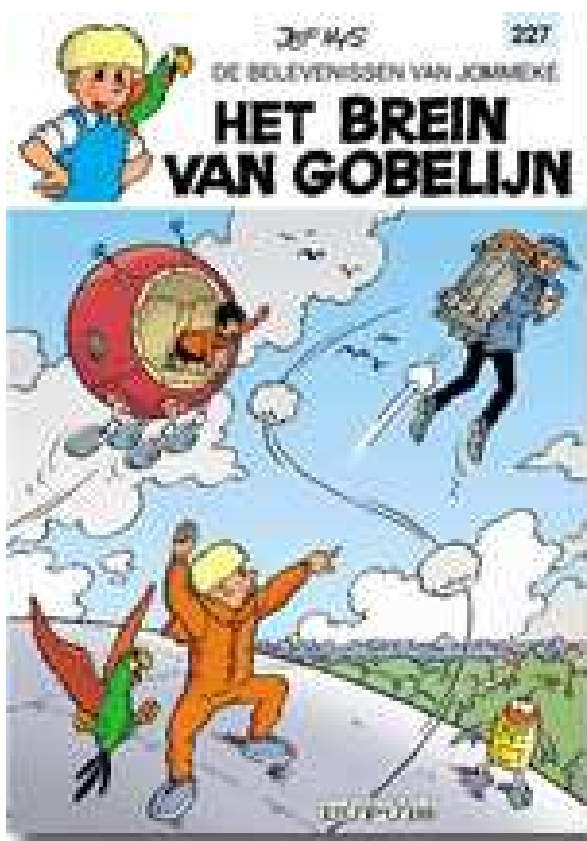
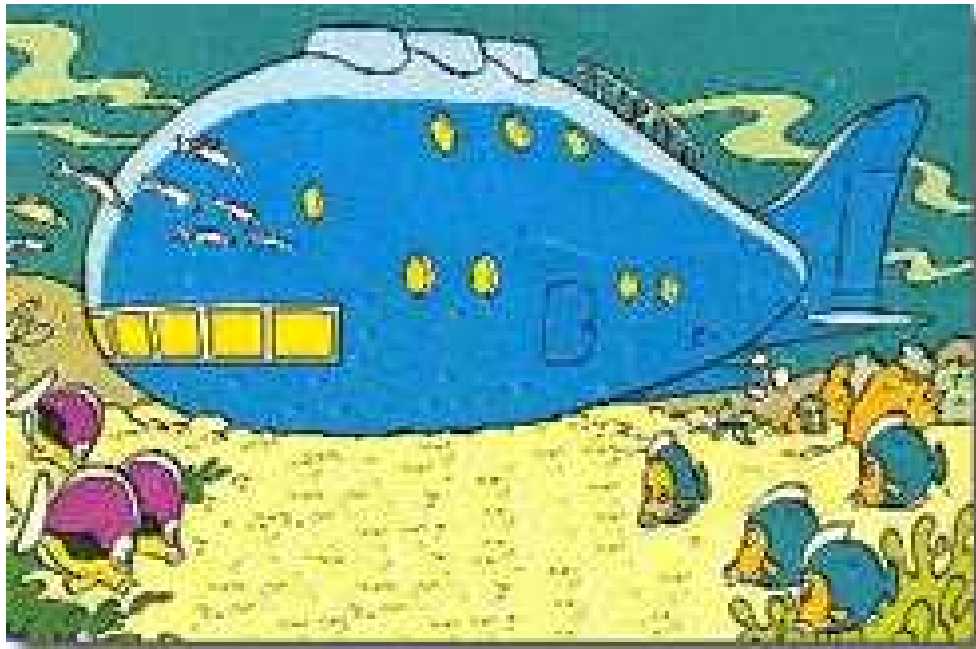
DE STRAALVOGEL

WEER EEN KAPOENTJESUITGAVE

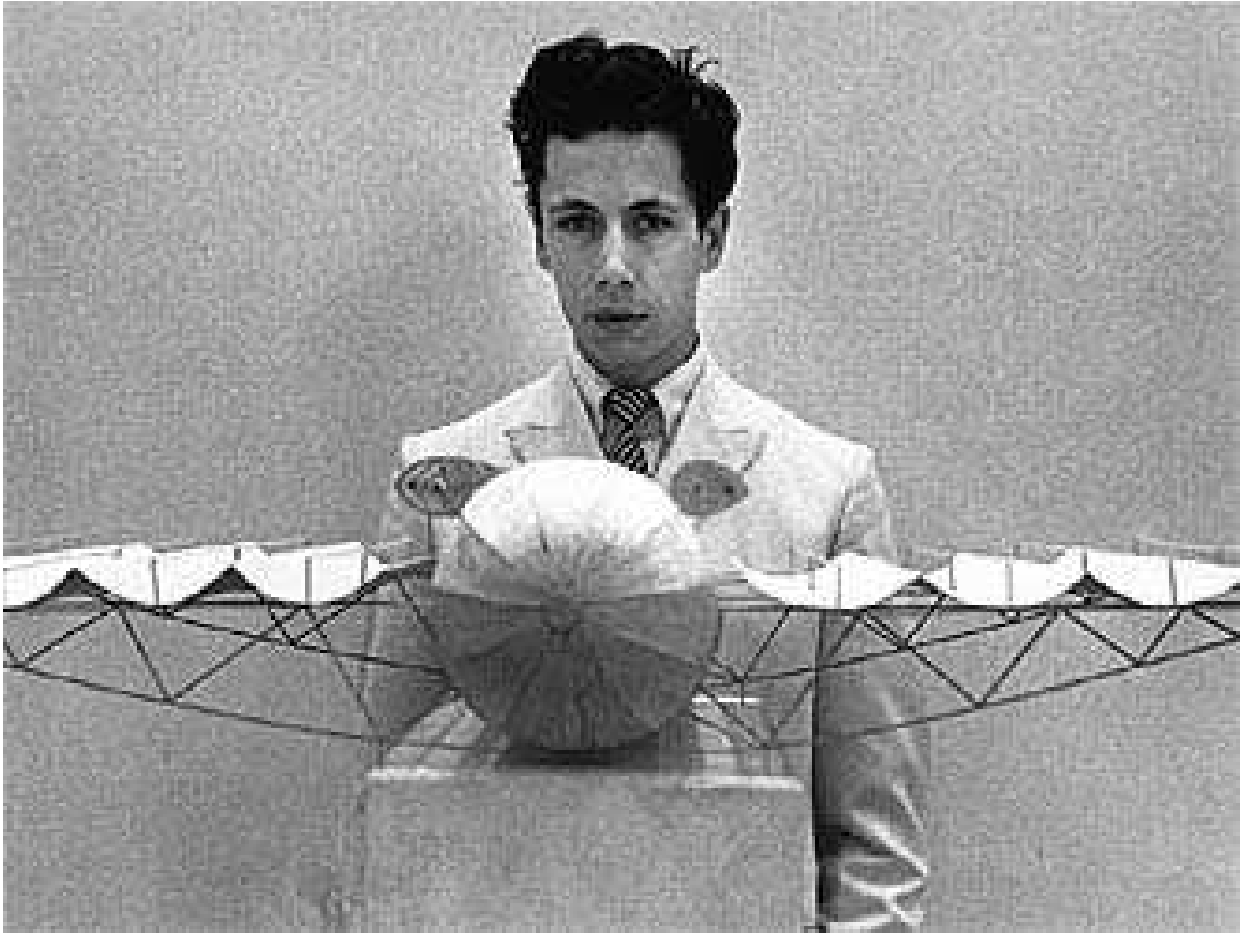
VERBODEN
TE REPRINTEREN

17
P. 42

BELGIE
BELGIQUE

60
PANAMA-RENO
1940 - 2000

2000 (21a)

